

רחוב אבו עוביידה 4
ירושלים 97200
טל. 02.6283555
פקס. 02.6276317

شارع أبو عبيده ٤
القدس ٩٧٢٠٠
هاتف. ٠٢. ٦٢٨٣٥٥٥
فاكس. ٠٢. ٦٢٧٦٣١٧

mail@hamoked.org.il
www.hamoked.org.il

הזכות שלא להיות נתון לעינויים – ציר זמן

הזכות שלא להיות נתון לעינויים היא זכות מוחלטת. המשפט הבינלאומי קובע כי אין חריגים לאיסור המוחלט על עינויים – המוגדרים כפשע נגד האנושות – גם לא בנסיבות של מלחמה או מאבק בטרור.

המונח "עינויים" מוגדר על ידי האו"ם כ"מעשה אשר באמצעותו נגרם במכוון לאדם כאב או סבל חמור, בין אם פיזי, בין אם מנטאלי, במטרה להוציא ממנו או מאדם שלישי מידע או הודאה, להענישו על מעשה שביצע או נחשד בביצועו, הוא או אדם שלישי, או להפחיד או לאנוס אותו או אדם שלישי" (מתוך האמנה נגד עינויים, 1984).

מאז 1948, וביתר שאת מאז כיבוש השטחים ב-1967, מענים ומתעללים כוחות הביטחון של ישראל – בראשות חוקרי שירות הביטחון הכללי (השב"כ) ויחידה 504 של הצבא – מדי שנה בפלסטינים באמצעים פיזיים ונפשיים אכזריים, שמטרתם לסחוט מהם מידע או הודאה.

למרות שישראל חתומה על מרבית האמנות הבינלאומיות השוללות באופן מוחלט שימוש בעינויים, ועל אף פסיקת בג"ץ משנת 1999, האוסרת על עינויים, ממשיכים כוחות הביטחון גם כיום במעשיהם הנפשעים, וכל זאת תוך העלמת עין ואף חיפוי מצד רשויות החוק, האכיפה והמשפט.

קוד ליבר (Lieber): "צורך צבאי אינו מאפשר שימוש באכזריות, קרי, גרימת סבל לשם סבל או לשם נקמה, פציעה או הטלת מום שלא במסגרת לחימה, או עינויים לשם חילוץ הודאות" (סעיף 16)

24.4.1863

הקוד נכתב על פי הזמנת נשיא ארצות הברית לינקולן, וכולל רשימה מקיפה של כללי התנהגות לשימושם של חיילי הצפון. עקרונות רבים של הקוד, ביניהם האיסור המוחלט על עינויים, נקלטים במשפט ההומניטארי הבינלאומי.

השב"כ מענה אלפי נחקרים פלסטינים כשגרה נורמטיבית

1948 ואילך

העינויים מבוצעים מחוץ למסגרת חוקית, ללא ביקורת או פיקוח על השב"כ ושיטותיו. חוקרי השב"כ משקרים בעדויותיהם בבתי המשפט. בין השאר משתמשים חוקרי השב"כ **בשילוב** של שיטות העינויים הבאות:

- "המתנה" בין חקירות בכבילה בתנחות מכאיבות משך שעות וימים ברציפות, תוך כיסוי ראשו של הנחקר בשק מצחין ורטוב, לעיתים תוך השמעת מוזיקה רועשת – "שבאח"
- עמידה או כריעה בתנחות המעוותות את הגוף עד קריסה – "בננה", "צפרדע"
- כבילה ובידוד בצינוק ובתאים בהם התקרה נמוכה מאוד – "ארון", "פריג'דר", "קבר"
- מכות ו"טלטולים" (טלטול גופו וראשו של הנחקר קדימה ואחורה בידי חוקר השב"כ, שאוחז בו בכתפיו או בדש חולצתו)
- מניעת שינה ומזון
- חשיפה ממושכת לקור או לחום, לתאורה חזקה ורציפה או לחושך מוחלט
- איומים, קללות והשפלות
- מניעה של תנאי תברואה בסיסיים
- ניתוק מוחלט וממושך מהעולם החיצון ובכלל זה מעורכי דין ומבני המשפחה.

אילוסטרציה של עינויים

10.12.1948 **הכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם: "לא יהיה אדם נתון לעינויים, ולא ליחס או לעונש אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים" (סעיף 5)**
ההכרזה מתקבלת על ידי עצרת האומות המאוחדות ונחשבת לאחד מיסודות המשפט הבינלאומי המינהגי.

12.8.1949 **אמנת ג'נבה הרביעית: אסור "בכל עת ובכל מקום" לבצע מעשה אלימות בנפשו ובגופו של אדם, ובפרט רצח על סוגיו השונים, הטלת מום, יחס אכזרי ועינויים (סעיף 3)**
האמנה היא ליבו של החוק ההומניטארי הבינלאומי. סעיפים 31-32 קובעים, כי "אין להשתמש כלפי מוגנים בשום כפייה גופנית או מוסרית, ובפרט לשם השגת ידיעות מהם או מצד שלישי"; וכי למדינות "אסור לנקוט שום אמצעי שיש בו כדי לגרום לסבלם הגופני או להשמדתם של המוגנים אשר בידם. אסור זה חל לא רק על רצח, עינויים, עונשי גוף, השחתת גוף וניסיונות רפואיים או מדעיים, שאין הטיפול הרפואי במוגן מצריך, אלא גם על שאר מעשי אכזריות, אם בידי סוכנים אזרחיים ואם בידי סוכנים צבאיים".
 ישראל מאשרת את האמנה ביום 6.7.1951.

16.12.1966 **האמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות: "לא יועמד אדם בפני עינויים, או בפני יחס או עונש אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים" (סעיף 7)**
 ישראל חתמת על **האמנה** ביום 19.12.1966 ומאשררת אותה ביום 18.8.1991.

הצהרת האו"ם בדבר הגנה על כל בני האדם מפני עינויים ומפני יחס או עונשים אכזריים, בלתי-אנושיים או משפילים	9.12.1975
סעיף 3 של ההצהרה קובע, כי "אין בשום מצב כדי להצדיק או להרשות עינויים או יחס לא-אנושי או משפיל אחר. נסיבות יוצאות דופן כגון מצב מלחמה או איום במלחמה, אי-יציבות פוליטית פנימית או כל מצב חירום ציבורי אחר, לא תשמשנה כצידוק לעינויים או עונש אכזרי, לא-אנושי או משפיל אחר".	
האו"ם מפרסם את "כללי ההתנהגות לאנשים הממונים על אכיפת החוק"	17.12.1979
סעיף 5 קובע, כי "אדם הממונה על אכיפת החוק לא יגרום, ייזום או ירשה כל פעולת עינויים, או יחס או עונש אחר שהוא אכזרי, לא אנושי או משפיל, וכן לא יביא כצידוק לעינויים פקודות מגבוה, או נסיבות יוצאות דופן כגון מלחמה או איום במלחמה, איום לביטחון הלאומי, חוסר יציבות פוליטית פנימית או כל מצב חירום ציבורי אחר".	
כללי ההתנהגות לאנשים הממונים על אכיפת החוק	
פרשת קו 300: השב"כ מוציא להורג שני פלסטינים שנעצרו לאחר שחטפו אוטובוס נוסעים; אנשי השב"כ משקרים בעדויותיהם בפני ועדות החקירה שהוקמו כדי לחקור את הפרשה	12.4.1984
הרצח מבוצע על ידי אהוד יתום (לימים חבר כנסת) ובהוראת ראש השב"כ, אברהם שלום. הפרשה נחשפת בעקבות פרסום של העיתון "חדשות" הכולל צילום שצילם אלכס ליבק, ובו נראה אחד הפלסטינים שנרצחו מוחזק בידי חוקרי השב"כ חי ובהכרה מלאה.	
הממשלה ממנה ועדת חקירה, בראשות האלוף זורע, לבדיקת הפרשה. אנשי השב"כ מציגים בפני הוועדה גרסה שיקרית מתואמת, שמעלימה את העובדה כי הרגו את הפלסטינים. ועדה נוספת, בראשות פרקליט המדינה בלטמן, נתקלת בקונוניה דומה.	
הטיוח נחשף כשנה וחצי לאחר מכן, בעקבות פנייה של שלושה בכירים מהשב"כ ליועץ המשפטי לממשלה. ביוני 1986 נקברת הפרשה ללא מסקנות או הרשעה בדין – בחסותם של ראשי הממשלה דאז יצחק שמיר ושמעון פרס – באמצעות חנינה שמעניק הנשיא הרצוג ל-11 מאנשי השב"כ, עוד קודם להגשת כתבי אישום נגדם.	
דברי שופטת בית המשפט העליון, דורית ביניש, ששימשה כמשנה לפרקליט המדינה בזמן הפרשה, בכנס סגור של השב"כ בשנת 2004: "מה הדבר המדהים שהתגלה לנו בפרשה הזו? התשובה היא הכוח הבלתי מוגבל של שירות הביטחון הכללי. רק במהלך הטיפול בפרשה הבנו שהכוח יכול להיות מופנה כלפי כל אחד, גם כלפי מערכת המשפט, ואם צריך גם כלפי הדרג המדיני" (ידיעות אחרונות, 25.6.2004).	

דו"ח של ארגון זכויות האדם הפלסטיני אל-חאק חושף לראשונה את שיטות העינויים של חוקרי השב"כ	15.4.1984
הדו"ח מבוסס על עדויות נחקרים בבית הסוהר הצבאי בשכם ומפרט את שיטות החקירה והעינויים של השב"כ: כיסוי ראש בשק; בידוד ממושך בתאים מלוכלכים ומוצפי מים; הכאות שגרתיות; מקלחות קרות; פרקי זמן ארוכים של עמידה בגשם בלילה; התזת גז מדמיע בפנים; מניעת מזון ושינה; השפלה: כפייה לאונן מול החוקרים או לדבר אל הקיר, התייחסות אל העציר כאילו היה חמור – גוררים אותו על ארבע כשהוא קשור בחבל על הצוואר וחוקר רוכב על גבו. דברי שופטת בית המשפט העליון, דורית בייניש, ששימשה ב-1984 כמשרה לפרקליט המדינה, בכנס סגור של השב"כ בשנת 2004: "בראשית שנות ה-80 ערכתי סיור בלווית היועץ המשפטי של השירות וראש אגף החקירות במתקן בחברון. ראינו פטנטים מתוחכמים. האם יכולנו להעלות על הדעת שבבילילה, בקור של אפס מעלות, על המרפסת באותו מתקן, יקשרו אדם לצינור כך שלא יוכל לזוז ויקפא למוות?" (ידיעות אחרונות, 25.6.2004).	
האמנה הבינלאומית נגד עינויים ונגד יחס ועונשים אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים: "אין להיאחז בנסיבות חריגות, בין אם מצב מלחמה או איום במלחמה, אי יציבות פוליטית פנימית או מצב חירום אחר, כצידוק לעינויים" (סעיף 2) האמנה שוללת כל צידוק לעינויים, ומחייבת את המדינות החברות לנקוט אמצעים מעשיים למניעתם, גם בתחום החקיקה הפלילית והענישה. ישראל חתמת על האמנה ביום 22.10.1986 ומאשררת אותה ביום 4.8.1991.	10.12.1984
השב"כ, יחידה 504 של הצבא ואנשי צד"ל, שעוברים הכשרה על ידי ישראל, חוקרים ומענים מאות עצורים בכלא אל-חיאם בדרום לבנון כלא אל-חיאם פועל בשליטה אפקטיבית של ישראל. מוחזקים בו מאות עצירים, חלקם קטינים, באופן בלתי חוקי, מחוץ לכל מסגרת משפטית, ומבלי שניתנת להם הזכות להיפגש עם עורך דין. הכלואים מוחזקים שנים ארוכות בתנאים פיזיים מחפירים ותת-אנושיים, ומרביתם נחקרים תוך שימוש בשיטות אכזריות ועינויים קשים. על פי דו"ח אמנסטי משנת 1997, מאז 1985 נפטרו לפחות 11 עצירים באל-חיאם, חלקם כתוצאה מעינויים ומטיפול רפואי לקוי. במרץ 1999 עותרים המוקד להגנת הפרט והאגודה לזכויות האזרח לבג"ץ, להורות לשר הביטחון לשחרר עצירים מכלא אל-חיאם או לחלופין, לאפשר לעורכי דינם לבקרם בכלאם. <u>לפרטים נוספים על כלא אל-חיאם ועתירת המוקד להגנת הפרט</u>	2000-1985

24.5.1987 בית המשפט העליון בפסק דין נאפסו: חוקרי השב"כ הפעילו "אמצעי לחץ פסולים" על נחקר, שיקרו בעדותם תחת שבועה בפני בית המשפט ושיבשו את הליכי החקירה בפסק הדין בערעורו של קצין הצבא, סגן עיזאת נאפסו, שהורשע בשנת 1981 בבגידה ובסיוע לאויב במלחמה, קובע בית המשפט העליון כי הודאותיו של הקצין ניתנו לאחר שחוקרי השב"כ עינו אותו והתעללו בו, פיזית ונפשית, בשיטות שונות. הפרקליט הצבאי הראשי מודה בפני בית המשפט, כי חוקרי השב"כ שיקרו בעדותם תחת שבועה בפני בית המשפט הצבאי, כאשר טענו כי "לא הופעלו אמצעי לחץ" על הנחקר. בית המשפט העליון מבטל את פסקי הדין של הערכאות הצבאיות. נאפסו משוחרר.	24.5.1987
30.10.1987 ועדת החקירה הממלכתית בראשות נשיא בית המשפט העליון בדימוס, משה לנדוי, מכשירה עינויים ויוצרת את מטבע הלשון המכובס "לחץ פיזי מתון" הוועדה, שהוקמה בעקבות פרשת קו 300 ומשפט נאפסו, מדגישה כי "אסור להפריז בהפעלת לחץ על נחקר; אסור שהלחץ יגיע לדרגת עינויים גופניים או התעללות בנחקר או פגיעה חמורה בכבודו השוללת ממנו צלם אנושי". עם זאת, מקבלת הוועדה את עמדת השב"כ וקובעת, כי "חקירה יעילה של חשודים בפח"ע לא תיתכן בלי שימוש באמצעי לחץ [...] אין להימנע מהפעלת מידה מתונה של לחץ פיסי". החלק החשאי של הדו"ח משרטט קו מנחה של שיטות מותרות של עינויים, תחת הביטוי "הפעלת לחץ בחקירה". המלצות ועדת לנדוי מנוגדות לחוק הבינלאומי. על אף זאת מאמצת אותן ממשלת ישראל ובתי המשפט מתבססים עליהן בעת שהם דוחים עתירות בנוגע לתלונות על עינויים בחקירה. השב"כ רואה במסקנות אלו הרשאה גורפת להמשיך ולענות נחקרים פלסטינים. ועדת לנדוי מציינת עוד, כי השב"כ אימץ ויישם "שיטה של מתן עדות שקר בבתי משפט", נורמה שהיתה נהוגה, לדברי חוקרי השב"כ, "בידיעת הדרג המדיני ועל דעתו", תוך הסכמה בשתיקה של מערכת התביעה האזרחית והצבאית ואף של בתי המשפט עצמם. הדו"ח קובע, כי "השב"כ [...] נכשל כשלון חמור בכך שראה היתר לעצמו להפר בצורה שיטתית וממושכת את החוק על ידי הסכמה, אישור ואפילו עידוד של מתן עדויות שקר בבתי המשפט".	30.10.1987
דו"ח ועדת לנדוי	
15.12.1989 דו"ח "נשים למען אסירות פוליטיות" חושף את תנאי הכליאה הקשים, את ההתעללויות ואת שיטות העינויים באגף החקירות של השב"כ ובתאי המעצר במגרש הרוסים הדו"ח, המבוסס על עדויות, קובע כי העצירות הפלסטיניות הן קורבן לנהלים משתנים והתנכלות שרירותית של סוהרים במגרש הרוסים. השב"כ חוקר את העצירות ללא פיקוח	15.12.1989

או ביקורת ומונע מהן מפגש עם עורך דין. המעצר והחקירה מתבצעים ללא כל מחסום בפני הפעלת לחצים, עינויים וסחיטת הודעות בלתי חוקיות.

[ראו דו"ח נוסף של "נשים למען אסירות פוליטיות" מיולי 1990](#)

אנשי השב"כ הורגים במכות ובעינויים את הנחקר שיח'-עלי: החוקרים משקרים בעדותם ובזדים ראיות

דצמבר 1989

על אף מסקנות ועדת לנדוי, ממשיך השב"כ לענות נחקרים ולשקר בבתי המשפט. הסברי החוקרים אינם מתיישבים עם ממצאי נתיחת הגופה. שני חוקרים מורשעים בבית המשפט מאחורי דלתיים סגורות בגרימת מוות ברשלנות, ונשלחים לשישה חודשי מאסר. בשנת 1999 [טוענים החוקרים שהורשעו](#), כי היו הישעיר לעזאזל של הפרשה, וכי חקירות רבות במתקן הצבאי בעזה נערכו "באלימות החורגת מנהלי השב"כ".

[פרטים נוספים על המקרה, מתוך דו"ח של ארגון זכויות האדם הפלסטיני PHRIC, ינואר 1990](#)

בצלם: במהלך האינתיפאדה הראשונה עינתה ישראל והתעללה באלפי פלסטינים

מרץ 1991

[דו"ח בצלם](#) מציג עשרות עדויות, המתארות שיטות ודפוסים של התעללויות ועינויים במתקני החקירות בעשרה בתי סוהר ומתקני מעצר בשטחים הכבושים ובירושלים.

"ועדת סוכר" לבדיקת מקרי מוות בזמן חקירה: המלצות ועדת לנדוי הן "כתובות על הקרח"; חוקרי השב"כ ממשיכים לענות נחקרים ולשקר בבתי המשפט

1991

הוועדה מוקמת במשרד המשפטים בראשות המשנה לפרקליטת המדינה, עו"ד רחל סוכר, לאחר שבשנים 1988-1989 מתו 18 עצירים פלסטינים במהלך החזקתם וחקירתם בידי "כוחות הביטחון". דו"ח הוועדה נותר חסוי. על פי פרסומים בעיתונות (ידיעות אחרונות, 11.1.1995), הדו"ח "חמור ביותר"; השב"כ לא מיישם את המלצות ועדת לנדוי, העינויים במתקני החקירות מתבצעים באופן שיגורתי וחוקרי השב"כ ממשיכים במתן עדויות שקר בבתי המשפט.

מוקם המבת"ן – איש השב"כ הממונה על בדיקת תלונות נחקרים

1992

הביקורת על פעילות השב"כ, בין השאר בוועדת לנדוי, מובילה להקמת המבת"ן (מבקר תלונות נחקרים), שאליו ניתן להפנות תלונות בחשד להתנהלות לא תקינה של חוקרי השב"כ. את התפקיד מאייש איש שב"כ, איבר מאיבריה של המערכת אותה עליו לחקור.

דו"ח בדיקה של תלונה שנכתב על-ידי המבט"ן מועבר לממונה על המבט"ן בפרקליטות המדינה, שאמור לבחון את הבדיקה ולאשרה.

עם השנים מתברר כי המנגנון הפנימי לבדיקת התלונות יוצר תוצאה הפוכה – טיוח במקום פיקוח. המבט"ן והממונה עליו מביאים לסגירתן הגורפת של אלפי תלונות, ללא חקירה פלילית, כתב אישום או העמדה לדין.

לדוגמה, בין השנים 2001-2008 הוגשו למבט"ן 598 תלונות על עינויים והתעללויות של חוקרי השב"כ. מתוך כל התלונות הללו, לא הועבר ולו מקרה אחד לחקירה פלילית.

[עתירת המוקד להגנת הפרט לבדיקה מהירה ויעילה של תלונות על עינויים במהלך חקירות השב"כ](#)

17.3.1992 **הכנסת מחוקקת את חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו: שיטות החקירה של השב"כ הכוללות התעללויות ועינויים סותרות את הוראות החוק**

[החוק](#) קובע, כי "אין פוגעים בחייו, בגופו או בכבודו של אדם באשר הוא אדם" (סעיף 2), וכי "כל אדם זכאי להגנה על חייו, על גופו ועל כבודו" (סעיף 4). החוק מבהיר, כי אסור לפגוע בזכויות המפורטות בו, אלא באמצעות חקיקת חוק שהולם את ערכיה של מדינת ישראל ושנועד לתכלית ראויה.

12.8.1993 **בג"ץ מכשיר עינויים על ידי חוקרי השב"כ: דוחה עתירה עקרונית נגד המלצות ועדת לנדוי**
[עתירת הוועד הציבורי נגד עינויים נדחית](#) בטענה כי היא כוללת.

במסגרת העתירה מוגש לבית המשפט תצהיר של ראש השב"כ, המפרט שינויים בנהלי חקירתם של עצורים ביטחוניים. בנוהל החדש מודגש כי אין להשפיל, לפגוע או לענות נחקרים, וכי חל איסור על הרעבת נחקר, מניעת שתייה או מזון, מניעת יציאתו של נחקר לשירותים והפקרתו לחום או קור.

עדויות רבות של נחקרים מבהירות כי חוקרי השב"כ מפירים את הוראות הנוהל החדש וממשיכים לענות נחקרים פלסטינים באופן שיטתי, במגוון שיטות אכזריות.

1994 **תיקון בחוק העונשין מסדיר את "הגנת הצורך"**

הגנת הצורך (סעיף 34יא) – שקיימת במשפט הישראלי מראשיתו – נועדה לפטור אזרחים מאחריות פלילית במצבים יוצאי דופן, חריגים ובלתי ניתנים להכללה מראש. החוק לא נותן הרשאה מראש לשימוש באמצעים פסולים, אלא קובע שאם יהיה שימוש באמצעי, ובדיעבד יסתבר שהייתה לו הצדקה, האדם לא יישא באחריות פלילית.

לדוגמה: אדם שפורץ לבית שעולה באש, מתוך כוונה לחלץ ממנו ילדים, יוכל לטעון שפעל בתנאים של "צורך". עם זאת, החוק אינו מתיר מראש לפרוץ לבתים ואינו פוטר את הפורץ מהעמדה לדין פלילי.

לאורך השנים משתמש השב"כ באופן לא חוקי בסעיף ה"צורך", כמקור להפעלת סמכותם של חוקרי השב"כ.

סעיף 277 לחוק העונשין קובע, כי לעובד ציבור אסור להשתמש בכוח או לאיים על אדם, בפגיעה בגופו או בנכסיו, שלו או של אחר, כדי לסחוט ממנו או מאחר הודאה בעבירה או מידע בדבר עבירה.

חוק העונשין, תשל"ז-1977

18.9.1994 **הוועד הציבורי נגד עינויים עותר לבג"ץ: השב"כ פועל ללא סמכות ומשתמש בשיטות עינויים המנוגדות למשפט הבינלאומי המינהגי**

בעתירה עקרונית טוען הוועד הציבורי נגד עינויים, כי סמכות השב"כ ושיטות החקירה שלו מעולם לא הותרו על פי חוק, וכי ועדת לנדוי הכשירה אמצעים של עינויי הגוף והנפש והשפלת נחקרים, המנוגדים לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו ולמשפט הבינלאומי. בהחלטה היסטורית מספטמבר 1999 (ר' 6.9.1999), פוסק בג"ץ נגד השימוש בעינויים, בעתירה זו ועתירות נוספות באותו עניין, ביניהן עתירת המוקד להגנת הפרט.

1.1.1995 **דו"ח מבקרת המדינה על מערך החקירות בשב"כ בשנים 1987-1992: "מסכת כשלים המלמדת שמי שאחראים על הארגון כולו נכשלו קשות בתפקידם לקיים את פעולת השב"כ במסגרת החוק"**

הדו"ח קובע, כי חוקרי השב"כ חורגים ביוזעין, באופן קשה ושיטתי, מקביעותיה של ועדת לנדוי כמו גם מנהלי השב"כ עצמו, וכי השב"כ לא ממצה את חומרת הדין עם חוקרים שחרגו או שיקרו. מבקרת המדינה מוסיפה, כי החריגות לא נובעות מאי ידיעת גבולות המותר והאסור, אלא מבוצעות ביוזעין ובהכשר של צמרת השב"כ.

הדו"ח מדגיש כי גם אחרי פרסום מסקנות ועדת לנדוי, לא נעקרה התופעה של אמירת שקר על ידי החוקרים, בין אם בעת מתן עדות בפני ערכאות שיפוטיות ובין אם בדיווחים לממונים בתוך השב"כ עצמו. הדו"ח הותר לפרסום רק בשנת 2000.

22.4.1995 **השב"כ הורג בטלטולים את עבד אל סאמד חריזאת: החוקרים לא עומדים לדין פלילי**

חוקרי השב"כ מטלטלים את חריזאת משך 12 שעות, עד שהוא מפסיק להגיב ומאבד את הכרתו. נתיחת הגופה קובעת כי "הנזק הקטלני למוח נגרם בעקבות הטלטולים".

בעקבות חקירת המחלקה לחקירות שוטרים (מח"ש), מגיעה פרקליטות המדינה למסקנה כי אין בראיות די כדי להוכיח את הקשר הסיבתי בין דרך חקירת המנוח לבין מותו(!).

חוקר אחד בלבד מאלה שהשתתפו בחקירה מועמד לדין משמעתי, מואשם ב"כשל טכני" ומקבל "עונש של התראה".

[המוקד להגנת הפרט עותר לבג"ץ](#) בדרישה להעמיד לדין פלילי את החוקרים. המוקד טוען, כי "הגנת הצורך" אינה עומדת להגנת החוקרים במקרה זה, לא מלכתחילה ולא בדיעבד. בשנת 2002 [דוחה בית המשפט את העתירה](#) וקובע, ש"ההחלטה אינה לוקה באי סבירות קיצונית ולא בפגם מהותי המצדיק התערבות".

האגודה לזכויות האזרח לבג"ץ: להורות לשב"כ לחדול משיטת הטלטולים

27.6.1995

[העתירה](#) מוגשת בעקבות הריגתו של עבד אל סאמד חריזאת בטלטולים על ידי חוקרי השב"כ. האגודה לזכויות האזרח טוענת כי הטלטולים פוגעים בגוף האדם, בכבודו ואף בחייו, ומציינת כי שיטת חקירה זו מנוגדת לאמנות הבינלאומיות נגד עינויים ולדין הישראלי.

בג"ץ מקבל עתירה זו ועתירות נוספות, ביניהן עתירת המוקד להגנת הפרט, בספטמבר 1999.

בג"ץ מתיר במפורש לשב"כ לנקוט עינויים – לרבות טלטולים – נגד נחקר פלסטיני

11.1.1996

ביום 20.12.1995 [עותר המוקד להגנת הפרט לבג"ץ](#), להורות לשב"כ לחדול משימוש בעינויים במהלך חקירתם של שלושה פלסטינים. בתגובה [מודיעה המדינה](#) כי חקירת שניים מהעותרים הסתיימה, ולגבי השלישי "קיים צורך לחקור את העותר בחקירה אינטנסיבית", ולא ניתן "להתחייב כי לא ייעשה נגד העותר שימוש באמצעי טלטול".

[בית המשפט מוציא](#) צו על תנאי, המורה לשב"כ להסביר "מדוע הוא מענה את העותר" וכן צו ביניים, המורה לשב"כ "להימנע מלעשות שימוש בכוח פיזי עד למתן החלטה אחרת".

השב"כ מונע מהנחקר להיפגש עם עורך דינו. המוקד עותר בשנית. המדינה מודיעה כי מותרת עתה פגישה בין העותר לעורך דינו, ואף מעדכנת על התפתחות בחקירה, לפיה העותר מסר לחוקריו מידע אשר הוביל לגילוי מטען חבלה שהוטמן לצורך ביצוע פיגוע בעתיד. [המדינה](#) [מדגישה](#) כי בניגוד לטענת המוקד, השב"כ לא השתמש באמצעים פיזיים במהלך תקופה זו, אך בה בעת היא מבקשת לבטל את צו הביניים שאסר על עינויים בחקירה, בנימוק ש"קיימת סבירות גבוהה מאד שבידי העותר מצוי מידע נוסף הנוגע לתכנון פיגועים חמורים בישראל בזמן הקרוב".

ביום 11.1.1996 [מבטלים שופטי בג"ץ את צו הביניים](#) ומתירים לשב"כ לענות את הנחקר, כולל באמצעות טלטולים, באמתלה כי מדובר ב"פצצה מתקתקת".

המוקד להגנת הפרט מגיש למעלה ממאה עתירות לבג"ץ בזמן אמת, בשמם של פלסטינים שהשב"כ מענה בחקירה ומונע מהם מפגש עם עורך דין

בעקבות סדרה של פיגועי התאבדות בסוף חודש פברואר ובראשית חודש מרץ 1996, מבצעת ישראל גל מעצרים נרחב בכל רחבי הגדה המערבית (לפי [נתוני בצלם](#), נעצרו 580 פלסטינים בתקופה שבין ה-25.2.1996 לבין ה-23.3.1996). במקביל, מוחרף הסגר המוטל על השטחים ואין ניתנים כלל היתרים לכניסה לישראל. הסגר ההרמטי מונע מעורכי דין מהשטחים לבקר את העצורים, המועברים לחקירה במתקנים בשטח ישראל. יתרה מכך, השב"כ מנתק את הנחקרים מהעולם החיצוני ומונע מהם, באופן שיטתי וכחלק משיטות החקירה, את הזכות להיפגש עם עורך דין. כפועל יוצא, נותרים הנחקרים חשופים לעינויים וליחס בלתי אנושי.

המוקד להגנת הפרט פותח בהגשת עתירות בזמן אמת בשמם של מאות פלסטינים שנחקרים בידי השב"כ, תוך שימוש בטלטולים, כבילה בתנחות מכאיבות, כיסוי הראש בשק מצחין, מניעת שינה רצופה ושיטות עינויים נוספות. השב"כ מאיים על הנחקרים ומשפיל אותם והטיפול הרפואי בהם הוא רשלני.

בעתירות, הנסמכות על תצהיריהם של הנחקרים, טוען המוקד כי אמצעי החקירה של השב"כ מנוגדים לחוק הישראלי ולאמנות הבינלאומיות עליהן חתומה ישראל, וכי סעיף "הגנת הצורך" לא נותן הרשאה מראש לשימוש באמצעים פסולים.

במרבית המקרים מוציא בית המשפט צו, המורה לשב"כ להימנע משימוש בכוח נגד העותרים עד למתן החלטה סופית בעניין. המדינה מעדיפה להתחייב שלא להשתמש בעינויים בחקירה על פני דיון מהותי בסוגיה בבית המשפט.

[תצהיר, עתירת המוקד ומסמכים בעניינו של תושב חברון שנחקר בעינויים על ידי השב"כ](#)

[דף מידע שהוציא המוקד להגנת הפרט בשנת 1997 על עינויים במתקני החקירה](#)

14.1.1999

בית המשפט אומד את נזקיו של פלסטיני שעונה בידי השב"כ בסכום של 730,000 ₪ וקובע כי על ישראל לפצות את האיש בסכום זה אם תימצא המדינה אחראית לנזק

[ההחלטה](#) ניתנת לפי בקשת הצדדים לפני שהוכרעה שאלת האחריות. התובע נעצר בשנת 1992 ונחקר בעינויים על ידי חוקרי השב"כ, במתקנים צבאיים בטול כרם ובשכם. לאחר 33 ימי חקירה שוחרר האיש ללא שהוגש נגדו כתב אישום כשהוא במצב פסיכוטי, המתבטא בחוסר תגובה לגירויים סביבתיים, חוסר שליטה בצרכים, וחוסר יכולת לאכול בכוחות עצמו או לשרת את עצמו.

בית המשפט קובע כי על ישראל לפצות את האיש (לאחר שיסוכם עניין האחריות) על כאב וסבל ועל פגיעה בכושר השתכרות. המדינה מעדיפה להימנע מדיון בסוגיית האחריות לנזק, כדי שלא תצטרך לחשוף את אמצעי החקירה הפסולים בהם השתמשה, וחותרת להסכם פשרה. בינואר 2000, שמונה שנים לאחר שעונה במרתפי השב"כ, מגיעים הצדדים לפשרה, לפיה משלמת מדינת ישראל לאיש 438,230 ש"ח.

כתבה שפורסמה ביום 10.3.2000 בעיתון "הארץ", המתארת את סיפורו של התובע (כל הזכויות שמורות לעיתון "הארץ" בע"מ)

"בג"ץ העינויים" או "בג"ץ ההיתרים": בית המשפט העליון קובע כי שיטות החקירה של השב"כ אינן חוקיות; עם זאת, השופטים אינם שוללים את האפשרות כי סייג הצורך יעמוד לחוקרי השב"כ

6.9.1999

בהרכב מורחב פוסלים שופטי בית המשפט העליון את שיטות החקירה של השב"כ – טלטלים, תנוחת "שבאח", כריעת צפרדע ומניעת שינה, וקובעים כי מסקנות ועדת לנדוי מנוגדות לחוק הישראלי והבינלאומי. כן נקבע, כי סייג "הצורך" שבחוק העונשין אינו מהווה מקור סמכות לשימוש בשיטות חקירה אלה.

עם זאת קובע פסק הדין, כי אם יוחלט להעמיד לדין חוקר בשל שימוש בשיטות חקירה אסורות, סייג הצורך עשוי לעמוד לו. **השב"כ מתבסס על פירצה זו בפסק הדין וממשיך לענות נחקרים.**

שופטי בג"ץ לא משכילים ליישם במשפט הישראלי את עמדת המשפט הבינלאומי, לפיה עינויים והתעללויות הם רע מוחלט – שאין להתירו או להצדיקו בשום מצב שהוא.

בסתירה מוחלטת לפסיקת בג"ץ: היועץ המשפטי לממשלה מספק לשב"כ גושפנקא משפטית לגיבוש נוהל מסודר באשר להפעלת "אמצעים מיוחדים" בחקירות

28.10.1999

שבועות אחדים לאחר מתן פסק הדין האוסר על עינויים, מפרסם היועמ"ש, אליקים רובינשטיין, מסמך "הנחיות עצמיות", בו הוא מפרט את קשת השיקולים שיש להביא בחשבון לקראת קבלת החלטה האם להעמיד לדין חוקר הטוען שפעל מתחושה של "צורך". בכל הנוגע לשימוש ב"אמצעים פיזיים", כותב היועמ"ש, כי "ראוי שיהיו בשב"כ הנחיות פנימיות. בין השאר באשר למערכת ההתייעצויות והאישורים בתוך הארגון הנחוצה לעניין".

בכך הופך היועמ"ש על פיה את פסיקת בג"ץ, שקבעה כי סייג "הצורך" אינו יכול לשמש מקור סמכות לשימוש בשיטות חקירה פסולות, ותחולתו לא תהיה מבוססת על נהלים שנקבעו מראש, אלא אך על תוצאה של מעשה אילתור "נוכח התרחשות בלתי צפויה".

ראיות שמצטברות לאורך השנים מוכיחות כי נוהל "חקירת צורך" אכן קיים בשב"כ, הגם שהוא חסוי מעיני הציבור. נוהל כזה מוזכר לא אחת בהליכים פליליים שמתנהלים נגד פלסטינים שנחקרו על ידי השב"כ (ראו, למשל, הכרעת הדין מיום 29.12.2005 בעניין עבד אלעזיז, סעיף 5 לפסק דינו של השופט נועם) ואף השב"כ עצמו מודה בגלוי בקיומו של הליך, במסגרתו מאשרים ראשי השב"כ לחוקרי השירות להשתמש בשיטות "מיוחדות" (ראו כתבה מעיתון "הארץ", 8 נובמבר 2006).

דו"ח הוועד הציבורי נגד עינויים במלאות שנתיים לפסיקת בג"ץ: מדי חודש חוקר השב"כ עשרות פלסטינים תוך שימוש בשיטות של עינויים והתעללויות	6.9.2001
הדו"ח, המבוסס על עדויותיהם של 16 נחקרים, קובע כי על אף פסיקת בג"ץ – שהיוותה צעד חשוב בכיוון הנכון, אך השאירה על כנה את התפישה לפיה חוקר השב"כ רשאי לשקול עינויים כאופציה לגיטימית – מענה השב"כ פלסטינים דרך קבע, בשיטות "שגרתיות" ובשיטות מיוחדות, המיישמות את כלל שיטות החקירה שנאסרו על ידי בג"ץ. ביוני 2003 קובע דו"ח נוסף של הוועד הציבורי נגד עינויים, המסתמך על תצהירים של 48 נחקרים, כי הניסיון של פסיקת בג"ץ לאפשר עינויים "רק" במקרים קיצוניים, "רק" כאילתור של חוקר "במקרה בודד", שיוכר כחוקי "רק" בדיעבד – נכשל לחלוטין. השב"כ מענה עשרות רבות של עצירים פלסטינים מדי חודש, כאשר עינויים והתעללויות הם הכלל, ומה שכינה בג"ץ "חקירה סבירה" הוא היוצא מן הכלל.	
חוק שירות הביטחון הכללי מסדיר לראשונה את עבודת השב"כ; החוק אינו מתיר לשב"כ שימוש ב"אמצעים מיוחדים" במהלך חקירה ועדת המשנה לפיקוח על השירותים החשאיים בכנסת, מגבשת תקנות וכללים שמאפשרים את הפעלתו של החוק. התקנות מפורסמות, אך הכללים שקובעים את המותר והאסור על אנשי השב"כ נשארים חסויים. חוק השב"כ הוא החוק הראשון בספר החוקים הישראלי הכולל חלקים הנסתרים מעיני הציבור. חוק שירות הביטחון הכללי, התשס"ב-2002 נייר עמדה של האגודה לזכויות האזרח בעניין חוק השב"כ	21.2.2002
בית המשפט: אדם נכנס לחקירת השב"כ בריא ויוצא משותק – אין בכך כדי להעיד שהחוקרים פעלו שלא כדין בית המשפט דוחה תביעה לפיצויים בשל נכות שנגרמה לפלסטיני, תושב ירושלים, בעקבות עינויים שעבר באגף השב"כ במגרש הרוסים. השופט קובע כי תנאי מעצרו של התובע היו קשים, פסולים ומשפילים, וכי לא נמצא צורך חקירתי או אחר להשתמש בחלק מהאמצעים שהופעלו בחקירתו, אך כי לא עלה בידי התובע להוכיח קשר סיבתי-עובדתי בין הנזק לבין אותם אמצעים.	22.6.2003
המוקד להגנת הפרט חושף את מתקן הכליאה הסודי 1391, הפועל מחוץ למערכת המשפטית ללא כל פיקוח או בקרה: חוקרי השב"כ ויחידה 504 מענים את העצורים הנחקרים במתקן הסודי המוקד להגנת הפרט עותר לבג"ץ, בדרישה לסגור לאלתר את מתקן הכליאה הסודי והבלתי חוקי. בעתירה מובאות עדויות על תנאי הכליאה הבלתי אנושיים ועל אמצעי החקירה	30.10.2003

והעינויים הנקטים הרחק מעיני הציבור, ללא פיקוח ובקרה. [העתירה נדחת](#) בשנת 2011, בעקבות הסדר שמציעה המדינה, שמרביתו חסוי.

האזרח הלבנוני עלי אחמד בנג'יק תיאר את חקירתו בכלא הסודי:

"הפשטה מכל הבגדים. חיפוש גופני בעזרת מכשירים... מספרים לי על מות ההורים. מצלמים אותי עם נציגים ישראלים לצורכי סחיטה... מכות בכל חלקי הגוף, במקומות הרגישים. נעל על הפה. ישיבה על מקל. מניעת שינה במשך 11 יום. חשיפת העיניים לאור חזק ומסנוור בצורה ישירה... אוכל: בצל ומים בלבד... איום באונס... הגישו לי שאריות של קפה מעורב ברוק. יורקים לי בפה ובפנים ובאוזן... שמו עכבר מת על הפה שלי. הוכנסתי לארון מלא עכברים וג'וקים" ("העיר", 26.6.1998). בעת שפורסמה הכתבה, מקום החזקתו וחקירתו של בנג'יק לא היה ידוע. בתום חקירתו מזכה בית המשפט הצבאי את בנג'יק מחמת הספק והוא משוחרר.

תלונות של נחקרים נגד חוקרים במתקן הסודי נדחות על הסף. ביוני 2005 [דוחה בג"ץ](#) את עתירת המוקד נגד ההחלטה שלא לחקור תלונות של פלסטינים, שעונו והוחזקו בתנאים בלתי אנושיים בעת חקירתם במתקן הסודי.

בשנת 2000 מגיש מוסטפה דיראני תביעת נזיקין בסך 6 מיליון ש"ח כנגד המדינה. דיראני הוחזק במתקן הסודי שנים ארוכות ונחקר בעינויים אכזריים, כולל ביצוע מעשי אונס בגופו. את החקירה ערכה יחידה 504. דיראני מצביע על החוקר המכונה "קפטן ג'ורג'" כמי שבין השאר, החדיר אלה לגופו.

[תצהיר של תושב הגדה המערבית שהוחזק במתקן הסודי בשנת 2003](#)

[לפרטים נוספים על מתקן הכליאה הסודי 1391](#)

המוקד להגנת הפרט וארגוני זכויות אדם נוספים לבג"ץ: להורות לשב"כ להפסיק לענות נחקר פלסטיני

18.10.2004

האיש נעצר והועבר לאגף החקירות של השב"כ בבית הסוהר "שקמה", והוצא נגדו צו איסור מפגש עם עורך דין. [הארגונים טוענים בעתירה](#), כי ההיתר שנותנת המדינה לביצוע עינויים בחקירה מהווה הפרה של האיסור המוחלט במשפט הישראלי והבינלאומי להפעיל עינויים ואלימות במסגרת חקירה.

יום לאחר הגשת העתירה וערב הדיון החדוף שנקבע בה, מוסר השב"כ ש"לאור הנסיבות הידועות כיום, אין כוונה להפעיל כוח פיזי בהמשך חקירתו של מרשך". העתירה נמחקה.

בית המשפט קובע כי על ישראל לשלם 625,000 ש"ח פיצוי לפלסטיני שחוקרי השב"כ עינו וגרמו לו נזק פיזי ונפשי בלתי הפיך

27.11.2005

[ההחלטה](#) ניתנת לפי בקשת הצדדים, לפני שהוכרעה שאלת האחריות. התובע נעצר בשנת 1997 ונחקר בעינויים. בית המשפט קובע, כי על ישראל לפצות את האיש (לאחר שתושג

הסכמה בעניין האחריות) על כאב וסבל כתוצאה מהפגיעה בזכויותיו במהלך המעצר, על פגיעה בכושר השתכרות ועל כאב וסבל כתוצאה מהנכות.

המוקד להגנת הפרט ושלושה ארגוני זכויות אדם נוספים: שימוש השב"כ בבני משפחה כאמצעי להפעלת לחץ על נחקרים הוא פסול ופוגע בזכות לכבוד האדם

7.3.2007

[הארגונים טוענים](#) כי הפעלת לחץ נפשי, בדרך של הצגת מצג שווא, לפיו קרובי משפחתו של נחקר עצורים ועוברים חקירה קשה, מהווה אמצעי חקירה פסול והוא בגדר עינוי נפשי האסור במסגרת שקבע בג"ץ ובמשפט הבינלאומי.

[בתגובה](#) נמסר מהיועץ המשפטי לממשלה כי אם אין עילת מעצר חוקית, אין מקום ליצור מצג בפני הנחקר לפיו בן המשפחה עצור, וכי בעניין העותר "לא היה מקום לנקוט במהלך שכתוצאה ממנו נוצר המצג כאילו אביו [...] עצור".

[דו"ח הוועד הציבורי נגד עינויים על תופעת השימוש בבני משפחה כאמצעי להפעלת לחץ על נחקר בחקירות שב"כ](#)

[פרטים נוספים על עתירה עקרונית שהגישו הארגונים בעניין באפריל 2008](#)

דו"ח המוקד להגנת הפרט ובצלם: בחסות מערכת אכיפת החוק, ובניגוד לדין הישראלי והבינלאומי, השב"כ ממשיך לענות ולהתעלל בנחקרים פלסטינים

מאי 2007

[הדו"ח](#) סוקר את מסכת העינויים וההתעללויות שמפעילים "כוחות הביטחון" במתקנים השונים על עצירים פלסטינים מיום מעצרו ועד לסיום חקירתם, ומתאר את מנגנוני החיפוי והטיוח בחסות מערכת החוק במדינת ישראל. הדו"ח מבוסס על עדויותיהם של 73 נחקרים, המספרים על שיטות החקירה השונות ועל פרקטיקות אלימות אחרות מחוץ לחדרי החקירה – הכאות, מניעת מזון, כבילה ממושכת, השפלות ואיומים שונים.

עדות וידאו – עינויים במרתפי השב"כ

מאי 2007

בחודש אפריל 2005 נעצר לואי אשקר והועבר לחקירת השב"כ. עם מעצרו, נבדק אשקר על ידי רופא שקבע כי "אינו סובל מבעיה גופנית או נפשית". במהלך חקירתו מענים אותו חוקרי השב"כ וגורמים לו לנכות חמורה.

[עדות וידאו מאתר בצלם](#)

פרקליטות המדינה: "המבת"ן מוגבל מאוד בכישוריו כחוקר ושאלותיו לאקוניות"; "הליך החקירה על ידי המבת"ן נמשך זמן רב מדי"; "חקירות השב"כ אינן מתועדות די הצורך" דו"ח ביקורת פנימי של פרקליטות המדינה קובע, כי המבת"ן "אינו יודע לעמת את נחקריו עם ממצאים שונים ועדויות סותרות, לא תמיד הוא חוקר את כל החוקרים הרלוונטיים לתלונה. הבעיה חריפה במיוחד לאור העובדה שעליו לחקור בעיקר חוקרים מוכשרים ומנוסים". עוד קובעת הפרקליטות, כי היעדר תיעוד בחקירות שב"כ "מעמיד קושי בפני המבת"ן בחקירותיו". קיומו של הדו"ח הפנימי וקטעים ממנו מפורסמים לראשונה רק בפברואר 2013, בדו"ח ועדת טירקל (ר' עמ' 343-344).	2007
בקשה לפי פקודת ביזיון בית המשפט: השב"כ מפר את קביעת בג"ץ כי אסור להשתמש בעינויים ובהתעללויות במהלך חקירה הוועד הציבורי נגד עינויים, האגודה לזכויות האזרח והמוקד להגנת הפרט טוענים, כי השב"כ מבזה באופן שיטתי את פסק הדין של בג"ץ משנת 1999, ומאשר עינויים והתעללויות בחקירה, באמתלה של מה שהוא מגדיר "חקירות צורך". הבקשה מגובה בדו"חות, עדויות ופרסומים רבים. בא-כוח המדינה טוען כי "פסק הדין מקוים ונשמר". ביולי 2009 דוחה בית המשפט את העתירה מטעמים טכניים, מבלי שנדרש לסוגיה העקרונית.	2.11.2008
ישראל מפצה פלסטיני ב-250,000 ש"ח: חוקרי השב"כ עינו אותו בחקירתו וגרמו לו נכות פיסית ונפשית לצמיתות בינואר 1998 נעצר תושב כפר בנפת חברון. חוקרי השב"כ עינו אותו באכזריות, איימו עליו והשפילו אותו. המוקד להגנת הפרט עתר לבג"ץ, להורות לשב"כ לחדול מעינוי האיש. המדינה הודיעה כי העינויים ייפסקו והמוקד מחק את העתירה. אולם העינויים נמשכו והמוקד עתר בשנית. שוב הבטיח השב"כ כי העינויים ייפסקו. זמן קצר לאחר מחיקת העתירה השנייה, אושפז האיש במחלקה הפסיכיאטרית בכלא איילון. חודשיים לאחר מכן שוחרר מהכלא, בהיותו לא כשיר לעמוד לדין. לא מיותר להדגיש כי האיש נלקח למעצר כאשר הוא בריא בגופו ובנפשו וללא שסבל מבעיות או מחלות כלשהן. לאחר שחרורו אינו משתף פעולה עם הסביבה, סובל ממצב של חרדה, הפרעות שינה וחוסר תיאבון, ועובר טיפול פסיכיאטרי רצוף. בשנת 2005 מגיש המוקד תביעת פיצויים נגד מדינת ישראל בגין נזקיו של האיש, בעקבות העינויים שעבר. בנובמבר 2009 מגיעים הצדדים לפשרה, לפיה תשלם ישראל לתובע סכום של 250,000 ש"ח. לפרטים נוספים	15.11.2009

בג"ץ דוחה את עתירת הוועד הציבורי נגד עינויים, להורות לשב"כ לחדול משימוש בכבילה כאמצעי חקירה, או לעשות שימוש בכבילה באופן משפיל או שיש בו כדי לגרום לכאב וסבל השופטים מתבססים בפסיקתם על תשובת המדינה, לפיה כל תלונה נבדקת באופן פרטני על ידי פרקליטות המדינה, וכי מערכת הייעוץ המשפטי מקיימת ביקורת על חוקיות האמצעים. בית המשפט מתעלם מעדויות רבות של עצורים ונחקרים, המצביעות על כך שכבילה מכאיבה ומשפילה הינה פרקטיקה שגרתית של חוקרי השב"כ וחיילי הצבא.	26.4.2010
המוקד להגנת הפרט לבג"ץ: להורות ליועץ המשפטי לממשלה לבדוק תלונות על עינויים במהלך חקירות שב"כ העתירה מוגשת לאחר למעלה משנה של המתנה לתשובתו של הממונה על המבת"ן (מבקר תלונות נחקרים בשב"כ) בפרקליטות המדינה, על תלונותיהם של 13 נחקרים, שחוקרי השב"כ עינו במתקן החקירות בפתח תקווה. באורח פלא, זמן קצר לאחר הגשת העתירה, מתקבלות במוקד תשובות הממונה על המבת"ן בעניין התלונות הספציפיות. המוקד לא מוחק את העתירה, על מנת שבית המשפט יסייע בגיבוש נוהל לבדיקת תלונות דומות. בינואר 2011 דוחה בית המשפט את העתירה על הסף, מבלי לקיים דיון ומבלי לתת למוקד שהות להשיב לטענות המדינה. בפסק הדין נכתב, כי בתגובה לעתירה הודיעה המדינה על שינוי מבני בנוגע לסמכויות המבת"ן, כך שבדיקת תלונות נחקרי השב"כ תועבר במלואה לאחריות משרד המשפטים. מועד השינוי, נהלי הבדיקה והמפקחים עליה נשארים עלומים. לפרטים נוספים	19.8.2010
היועץ המשפטי לממשלה: המבת"ן לא יהיה עוד עובד של השב"כ אלא עובד של משרד המשפטים שני טעמים עיקריים עומדים בבסיס החלטת היועמ"ש: "הטעם הראשון נוגע לבעיה תפקודית, קרי, הקושי האינהרנטי של המבת"ן למלא את תפקידו, וזאת מעצם היותו עובד שירות הביטחון הכללי, הבודק את פעילות עמיתיו... הטעם השני נוגע בעיקרו לבעיית ה'נראות', קרי הקושי להצדיק מצב בו גורם הנתפס כגורם פנימי בשב"כ בודק תלונות – פליליות על פניהן – נגד עמיתיו לשירות". החלטת היועץ המשפטי ונימוקה מפורסמים בפברואר 2013 בדו"ח ועדת טירקל (ר' עמ' 345).	נובמבר 2010

דו"ח המוקד להגנת הפרט ובצלם: השב"כ מנהיג שגרת עינויים והתעללויות במתקן המעצר אפוף החשאויות של השב"כ בפתח תקווה	2.11.2010
הדו"ח מבוסס על עדויות של 121 כלואים וחושף תורת חקירה, המבוססת על שבירת רוחו של הנחקר באמצעות גרימת הלם וחרדה, תוך ניתוקו מכל נקודת אחיזה בחייו הרגילים, וחשיפתו לתנאים של חסך חריף בגירויים חושיים, בתנועה ובקשר אנושי. כמו כן גורם השב"כ להחלשתו הפיזית של הנחקר באמצעות מניעת שינה, הפחתה במזון, חשיפה לקור וחום וגרימת כאב על ידי כבילה בתנחות גוף מעוותות.	
שש תביעות נזיקין מוגשות באמצעות המוקד להגנת הפרט נגד מדינת ישראל, הצבא, השב"ס והשב"כ בעקבות יחס משפיל, התעללות ועינויים כלפי עצורים פלסטינים	דצמבר 2010 ינואר 2011
התביעות מצביעות על כשל מערכתי של כל הרשויות המעורבות בדבר, בהגנה על זכות העצורים לכבוד ולשלמות הגוף ובהגנה על זכותם המוחלטת שלא להיות נתונים להתעללות ולעינויים. כתבי התביעה מציגים תמונה קשה ביותר של התעללות ושימוש באמצעי חקירה פסולים, תוך הפעלת לחצים פיזיים ונפשיים על הנחקרים, העולים כדי עינויים.	
הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, המוקד להגנת הפרט וארגוני זכויות אדם נוספים לבג"ץ: לפתוח בחקירה פלילית נגד חוקרי השב"כ שעינו פלסטינים	14.2.2011
הארגונים טוענים כי ההליך הפנימי לבירור תלונות, שנעשה על ידי עובד השב"כ והממונה עליו מטעם הפרקליטות, אינו עומד בדרישות הדין הבינלאומי והישראלי; על היועץ המשפטי לממשלה לפעול כדי להבטיח שכל תלונה על התעללויות או עינויים, שעל פניה אינה תלונה סרק, תיחקר במקצועיות הנדרשת על ידי המחלקה לחקירות שוטרים.	
המוקד להגנת הפרט לבג"ץ: להורות למשרד המשפטים ולשב"כ להסביר מדוע נסגרו כל 12 תיקי החקירה העוסקים בתלונות של פלסטינים על אלימות, השפלה והתעללות, עד כדי חשש לעינויים, מצד חוקרי השב"כ במהלך החזקתם במתקן החקירות בפתח תקווה	31.10.2011
בכל המקרים נדרשה עתירה לבג"ץ על מנת לקבל את תשובת הממונה על המבת"ן (מבקר תלונות נחקרים), כי התלונה נמצאה בלתי מבוססת והתיק נסגר. המוקד להגנת הפרט ביקש לקבל לידיו את החומר עליו התבססה ההחלטה לסגור את התיקים, אך לא נענה. המוקד מדגיש, כי זכות העיון בחומרים הללו היא חלק מזכותם של הנחקרים להליך הוגן. בדצמבר 2012 מוחק בית המשפט את העתירה בטענה כי היא כוללת, וזאת ללא דיון והכרעה בסוגיה המהותית שהעלה המוקד.	
לפרטים נוספים	

בית המשפט הצבאי מזכה פלסטיני מחלק מסעיפי האישום נגדו, בשל עינויים בחקירתו על ידי השב"כ: "קיים קשר סיבתי מובהק בין הודאתו של הנאשם לבין הפסול שננקט בחקירה"

30.11.2011

בית המשפט הצבאי קובע כי הודאותיו של הנאשם נבעו משימוש בשיטות חקירה פסולות, וב"אמצעים שבוודאי באופן מצטבר מהווים פגיעה בזכויותיו של הנאשם ופגיעה ברצונו הטוב והחופשי".

חוקרי השב"כ הפעילו על האיש לחץ מצטבר שנועד לשבור את רוחו: מנעו ממנו תרופות; איימו בפגיעה בבני משפחתו ובהבאת אחותו למתקן השב"כ; העבירו אותו לתא מדובבים שהיכו אותו, ירקו עליו, קיללו אותו ואיימו עליו; והשתמשו באחיו כבן ערובה. בנוסף איימו חוקרי השב"כ על האיש, כי חקירתו תימשך עד שיוודה וכי הוא יישאר במעצר מינהלי ללא סוף.

השופטים קובעים כי "קו חקירה שיטתי זה אינו מתיישב כלל עם זכות השתיקה ולמעשה שולל אותה לחלוטין", וכי "הפסול בחקירה כאמור לעיל התפרש על פני כל שלבי החקירה".

בית המשפט מבקר באופן חריף גם את עדויות חוקרי השב"כ, וקובע כי "עדי השב"כ תיארו בצבעים 'ורודים' מדי חקירה שהייתה קשה. [...] תיאור כמעט מושלם ואידילי זה נראה לנו הגזמה שאינה מתאימה למציאות".

בג"ץ מבקר את תפקוד המנגנון הבודק תלונות על התעללות בידי חוקרי שב"כ וקובע, כי יש להעבירו במלואו מהשב"כ למשרד המשפטים

6.8.2012

בפסק דין חלקי בעתירות הוועד הציבורי נגד עינויים, המוקד להגנת הפרט וארגוני זכויות אדם נוספים, דוחה בית המשפט את הבקשה לביטול מנגנון הבדיקה המקדמית, שפוסל תלונות לפני הבאתן לחקירה פלילית, וקובע כי אין פגם בעצם קיומה של הבדיקה. עם זאת מבקר בית המשפט בחריפות את תפקוד המנגנון, ומתנה את אי-ביטולו בהעברתו המלאה מהשב"כ למשרד המשפטים (על החלטה זהה של היועץ המשפטי לממשלה ר' נובמבר 2010). מועד השינוי, נהלי הבדיקה והמפקחים עליה נשארים גם הפעם עלומים.

התעללות בעצור קטין: המקרה של מ"א

נובמבר 2012

על אף פסיקות בג"ץ והתחייבויות שונות של המדינה בפני בית המשפט, ממשיכים כוחות הביטחון לנהוג באכזריות כלפי עצורים פלסטינים, לענות אותם ולהתעלל בהם.

כך, למשל, במקרה של נער בן 16 מאיזור חברון, שאנשי שב"כ וחיילים העבירו אותו מסכת של התעללות ועינויים.

דו"ח ועדת טירקל: "יש פגמים חמורים באפקטיביות וביסודיות של החקירה [בתלונות נגד חוקרי שב"כ] וכן במהירות החקירה"

הוועדה הציבורית שמינתה ממשלת ישראל מפרסמת דו"ח בעניין "הבדיקה והחקירה בישראל של תלונות וטענות בדבר הפרות של דיני הלחימה על פי המשפט הבינלאומי". מהדו"ח עולה, כי מתוך למעלה מ-700 תלונות שהוגשו נגד חוקרי שב"כ מאז שנת 1992, "המבתי"ן והממונה על המבתי"ן לא המליצו מעולם על פתיחה בחקירה פלילית בגין תלונה, ואף היועץ המשפטי לממשלה לא הורה מעולם לפתוח בחקירה פלילית כזו".

הוועדה קובעת, כי הליקויים בהליך בדיקת התלונות נגד חוקרי השב"כ "מעוררים ספקות חמורים בדבר יכולתו של המבתי"ן לנהל 'חקירה אפקטיבית'", וממליצה להעביר את האחריות לבדיקת תלונות נגד חוקרי שב"כ למחלקה לחקירות שוטרים במשרד המשפטים.

בנוסף ממליצה הוועדה, כי "יהיה תיעוד חזותי מלא של החקירות", וזאת לאחר שראש השב"כ לשעבר, יובל דיסקין, בעדותו בפני הוועדה, "הציע לשקול זאת בחיוב". לדבריו, "גם אם לא כולם תמיד אוהבים את זה אני חושב שזה יהיה נכון".

[דו"ח ועדת טירקל](#) (ר' עמ' 343-346).

6.6.2013

לאחר מאבק ממושך: האחריות על בדיקת תלונות נחקרים נגד חוקרי שב"כ (מבתי"ן) מועברת במלואה למשרד המשפטים

המבתי"ן (מבקר תלונות נחקרים) הוא גוף לבחינת תלונות נגד חוקרי שב"כ שהוקם בשנת 1992, בעקבות פרשת קו 300 (ר' 12.4.1984) ו[דו"ח ועדת לנדוי](#). מאז הקמתו ועד שנת 2013 אויש התפקיד על ידי איש שב"כ, איבר מאיבריה של המערכת אותה עליו לחקור. בין השנים 2001-2011 הוגשו למבתי"ן למעלה מ-650 תלונות על עינויים והתעללויות של חוקרי השב"כ. מתוך כל התלונות הללו, לא הועבר ולו מקרה אחד לחקירה פלילית.

משרד המשפטים מודיע כי אל"מ (מיל') [ז'אנה מודוגברישוילי](#), ששימשה בתפקידה האחרון בצבא כתובעת הצבאית הראשית, תשמש בתפקיד המבתי"ן.

19.7.2015

עדאלה, המוקד להגנת הפרט וארגוני זכויות אדם נוספים בעתירה לבג"ץ: יש לבטל את הוראת השעה המקנה פטור גורף למשטרה ולשב"כ מתיעוד חקירות של עצורים פלסטינים

[חוק סדר הדין הפלילי \(חקירת חשודים\), התשס"ב-2002](#) מחייב תיעוד חזותי וקולי של חקירות בעבירות חמורות, שהעונש בגין הוא למעלה מעשר שנות מאסר. ואולם, סעיף 17 לחוק קובע, בהוראת שעה, כי החובה לתעד חקירת חשוד לא תחול על עבירות ביטחון. עם חקיקת החוק, נקבע כי הוראת השעה תהיה תקפה למשך חמש שנים, אך מאז שב והוארך תוקפה, חרף המלצות ועדת טירקל לתיעוד חזותי מלא של חקירות (ר' פברואר 2013).

[הארגונים טוענים](#), כי אי-תיעוד של חקירות המשטרה והשב"כ מותיר פתח משמעותי לשימוש בשיטות חקירה פסולות, באופן המונע מהנחקרים להוכיח טענות בדבר התעללות

ועינויים. עוד טוענים הארגונים, כי החלת הפטור אך ורק כאשר מדובר בחקירות בגין עבירות המוגדרות ביטחוניות, יוצרת מצב שבו רובם המוחלט של הנפגעים ממנו הם פלסטינים.

הכנסת מאשרת חוק המתיר האכלה בכפייה של כלואים ביטחוניים השובתים רעב; החוק מכשיר פעולה העולה כדי עינויים, תוך הפרה בוטה של אמנות בינלאומיות שישראל חתומה עליהן

30.7.2015

[חוק לתיקון פקודת בתי הסוהר \(מס' 48\), התשע"ה-2015](#)

ההסתדרות הרפואית בישראל וארבעה ארגוני זכויות אדם, בהם המוקד להגנת הפרט, [עותרים לבג"ץ](#) כנגד החוק וטוענים, בין היתר, כי תכליתו איננה שמירה על בריאות האסירים, אלא שבירת רוחם והשתקת מחאתם. לחוק שחוקקה כנסת ישראל אין אח ורע בשום מקום בעולם, היות שהוא מתייחס לשיקולים זרים, ביטחוניים, בנוסף לאלה הרפואיים.

בספטמבר 2016 [דוחה בג"ץ](#) פה אחד את העתירות וקובע, כי "בסופו של יום צולח החוק את מבחני החוקתיות".

שישה פלסטינים תובעים את מדינת ישראל באמצעות המוקד להגנת הפרט, בגין נזק נפשי וגופני שנגרם להם במהלך החזקתם במעצר

ספטמבר
2015-מאי
2016

[תביעות הנזיקין](#) מוגשות כנגד המדינה על זרועותיה השונות – הצבא, השב"ס והשב"כ – בעקבות התעללות ואמצעי חקירה פסולים שנקטו נגד העצורים, לרבות הכאה, כבילה ממושכת בתנחות מכאיבות ומניעת צרכים חיוניים.

דו"ח המוקד להגנת הפרט ובצלם: רשויות המדינה מנהיגות שגרת עינויים והתעללויות במתקן החקירות של השב"כ בכלא שקמה שבאשקלון

פברואר 2016

[הדו"ח](#) מבוסס על עדויות של 116 כלואים וחושף דפוס עקבי וברור של יחס אכזרי, בלתי אנושי ומשפיל כלפי הנחקרים. התמונה הקשה העולה מן הממצאים מקיפה, בין היתר, את כבילתם של נחקרים לכיסא בידיהם וברגליהם, והותרתם במנח זה משך שעות ארוכות; שימוש באיומים והשפלות; החזקה בבידוד; מניעת שינה; שלילת האפשרות לרחצה; חשיפה לחום וקור קיצוניים; מזון מועט וקלוקל. עוד חושף הדו"ח, כי חוקרי השב"כ אף שותפים לעינויים באופן עקיף, כאשר הם משתמשים ביודעין במידע שהושג מהנחקרים קודם לכן, בעינויים שהפעילו חוקרי הרשות הפלסטינית על אותם אנשים. משטר החקירות הפסול במתקן מופעל באישור רשויות המדינה, לרבות בג"ץ.

המוקד להגנת הפרט בדו"ח צללים לוועדת האו"ם נגד עינויים: חרף הצהרותיה, ממשיכה ישראל ודורסת ברגל גסה את זכותם של פלסטינים שלא להיות חשופים לעינויים וליחס משפיל ואכזרי

מרץ 2016

בעקבות הדו"ח התקופתי החמישי של מדינת ישראל לוועדת האו"ם נגד עינויים, מגיש המוקד [דו"ח אלטרנטיבי](#) לוועדה, הסוקר את שגרת ההתעללות בעצורים פלסטינים המוחזקים באגפי חקירות של השב"כ. כמו כן, מתייחס הדו"ח להפרת זכויות האדם השיטתית שנוקטת ישראל בהקשרים שונים, לרבות מניעת ביקורי משפחות אצל האסירים הפלסטינים הכלואים בשטחה, הגבלות על חופש התנועה בין הגדה המערבית לרצועת עזה, האיסור על איחוד משפחות עם תושבי השטחים הכבושים ומדיניות הריסות הבתים העונשיות.

[להערות המסכמות של הוועדה נגד עינויים](#)

מחקר הבוחן את יעילותם של מנגנונים למניעת עינויים קובע: בישראל מתפתחים מנגנונים כאלה בהתמדה, אך הם מחריגים עצורים פלסטינים ו"מסירים ידיהם מההגנה עליהם"

ספטמבר
2016

המחקר, שנערך ביוזמת APT (Association for the Prevention of Torture) ב-16 מדינות, לרבות ישראל, בוחן את התפתחותם של מנגנונים שנועדו למנוע עינויים ואת מידת האפקטיביות שלהם לאורך 30 השנים שבין 1984 ל-2014. הנתונים שנאספו מצביעים, שבכל המדינות המשתתפות במחקר ישנה הפחתה ניכרת בשימוש בעינויים "קלאסיים" ומעבר לשימוש בשיטות חקירה השמות דגש על הרכיב הנפשי.

הממצא המרכזי של המחקר בישראל, שנערך בהשתתפות הוועד נגד עינויים, מראה כי התפתחותם של מנגנונים למניעת עינויים – בתחומי החקיקה, הליכי מעצר, בקרה והעמדה לדין – אינה מקדמת הגנה על עצורים ביטחוניים מהשטחים הכבושים, הגם שהם בעלי הסיכון הגבוה ביותר להיות נתונים לעינויים. בישראל, בשונה ממדינות אחרות, לא הפער בין החוק לבין יישומו בפועל הוא המונע את ההגנה האפקטיבית מפני עינויים, אלא החוק עצמו, שמלכתחילה אינו מספק את ההגנות הרלבנטיות.

[מסמך באנגלית המסכם את המחקר](#)

[תקציר המחקר בעברית](#)

הכנסת מעגנת בחקיקת קבע את הפטור מחובת תיעוד קולי וחזותי בחקירות של חשודים ב"עבירות ביטחוניות"

22.12.2016

זמן קצר לפני פקיעת תוקפה של הוראת השעה בעניין, ובטרם פוסק בג"ץ בעתירת הארגונים נגדה (ר' 19.7.2015), מקבעת הכנסת את הפטור מתיעוד חזותי וקולי של חקירות חשודים בעבירות המוגדרות ביטחוניות. יחד עם זאת, [בגרסתו המתוקנת](#) של חוק סדר הדין הפלילי (חקירת חשודים), התשס"ב-2002 נקבע, כי "יבוצעו פיקוח ובקרה אקראיים על חקירות

אלה, כפי שייקבע בנהלים פנימיים של משטרת ישראל, באישור השר לביטחון הפנים והיועץ המשפטי לממשלה", וכי הפיקוח והבקרה ייערכו "בלא התראה מראש ובלא ידיעת החוקרים, ויתנהל רישום על קיום הבדיקה". נכון לאפריל 2017 טרם פורסמו הנהלים הפנימיים לעניין זה, אולם משיחות שקיימו נציגי המוקד להגנת הפרט עם המבט"ן עולה, כי ישנה, ככל הנראה, כוונה להציב מצלמות במעגל סגור בחדרי החקירה של השב"כ, אשר ישדרו את הנעשה שם, בזמן אמת, למרכז בקרה מרכזי, אליו תהיה למבט"ן גישה חופשית. יש לציין, כי בניגוד לתיעוד שמתבצע בחקירות שאינן ביטחוניות, הנעשה בחקירות השב"כ לא יתועד באמצעות הקלטה אלא יועבר אך ורק בשידור חי.

בג"ץ דוחה את עתירת הארגונים ביום 15.1.2017. [בפסק הדין](#) מציינים השופטים כי יש ממש בטענות לקשיים חוקתיים בהוראת השעה הפוטרת את המשטרה והשב"כ מתיעוד חקירות של עצורים פלסטינים, אך היות שעתה מדובר בהוראת קבע, אין לדון בכך במסגרת הנוכחית.

המוקד להגנת הפרט ליועץ המשפטי לממשלה: משטרת ישראל רומסת ברגל גסה את זכויותיהם של קטינים תושבי ירושלים המזרחית, הנתונים בהליכי מעצר וחקירה

29.12.2016

תצהירים שגובה המוקד מ-63 קטינים, תושבי ירושלים המזרחית, שנעצרו בידי כוחות הביטחון הישראליים בין אוקטובר 2015 לנובמבר 2016, מעידים על מציאות קשה: קטינים מוצאים באישון לילה ממיטותיהם, מועברים כבולים לתחנת המשטרה, תוך גילויי אלימות פיזית ומילולית כלפיהם. במהלך ההמתנה לחקירה בתחנת המשטרה מותירים השוטרים את הקטינים אזוקים, ללא אוכל או שתייה, לרוב ללא גישה לשירותים, והחקירה נעשית בשיטות פסולות. כל זאת ללא שמירה על סדרי הליך הוגן, כשהמשטרה חוקרת קטינים ללא ידיעת הוריהם או נוכחותם ומפירה בעקביות את זכותם של קטינים עצורים להיוועץ בעו"ד.

בעקבות הצטברות העדויות, [פונה המוקד ליועץ המשפטי לממשלה](#) ומבקש את התייחסותו לפגיעה החמורה והשיטתית בזכויותיהם של קטינים, בניגוד לחוק הנוער ולעקרון טובת הילד.

בצעד תקדימי מורה בג"ץ למחלקה לחקירות שוטרים (מח"ש) להעמיד לדין שוטר שהתעלל בעצור פלסטיני

28.2.2017

בג"ץ מקבל באופן חלקי את [עתירת הוועד הציבורי נגד עינויים](#) כנגד החלטת מח"ש לסגור – בעילה של "חוסר בראיות" – את תיק החקירה בתלונתו של צעיר פלסטיני שעבר מסכת קשה של התעללות גופנית ומינית, עת הוחזק בתחנת המשטרה במעלה אדומים בנובמבר 2007. [השופטים קובעים](#) כי "אכן חומר הראיות נבחן בצורה יסודית", אולם לגבי אחד מסעיפי התלונה – המתייחס לכך שאחד השוטרים הטיל את מימיו על הצעיר במכוון ועל מנת להשפילו, ההחלטה לסגור את התיק אינה ראויה. זו הפעם הראשונה שבג"ץ מתערב בשיקול דעתן של הרשויות בהערכת דיוק הראיות ומורה מתוך כך על העמדה לדין פלילי.

נכון להיום | למרות שישראל חתומה על מרבית האמנות הבינלאומיות האוסרות על עינויים, ועל אף פסיקת בג"ץ משנת 1999 שאסרה על עינויים, ממשיך השב"כ גם כיום לענות נחקרים פלסטינים, וכל זאת תוך העלמת עין ואף חיפוי מצד רשויות החוק, האכיפה והמשפט.